

Offentlig konst i Botkyrka

Lärarhandledning

5

4

3

7

1

2

6

I Botkyrka finns en rik konstskatt i form av offentlig konst. Här presenteras några av de konstverk som finns i Tumba, Hallunda, Norsborg och Fittja. Tanken är att lärare och förskollärare ska kunna använda sig av handledningen i lärandet, genom att visa och samtala om konsten med eleverna.

Här finns information om konstverken och om de konstnärer som skapat dem. I handledningen finns även kommentarer av barn som visar på deras upplevelser av konsten. Efter varje text finns också förslag på samtalsfrågor och skapande.

STOCKHOLMS
LÄNS
MUSEUM

1. Mellanrum, Pål Svensson

Plats: Utanför X-center

Om konstnären

Pål Svensson föddes 1950 och växte upp i Göteborg där han fortfarande bor och arbetar. Att han skulle bli konstnär var inte självklart. De första studierna var i ämnet kulturgeografi på Göteborgs Universitet. Åtta år senare började han på Hovedskous Målarskola på avdelningen för skulptur och efter ett år, 1979, kom han in på Valands konstskola i Göteborg. Under tiden som han gick på konstskolan åkte han till Gotland för att lära sig om sten och att hugga i sten. Detta material har han sedan fortsatt att arbeta med. I ateljén i Göteborg finns alla de verktyg som behövs för att hugga ut skulpturer i sten; borrar, mejslar och slipmaskiner. När han slipar och jobbar behöver han både hörselskydd och skydd för näsa och mun för att skydda sig mot ljud och stendamm. När han arbetar utforskar han stenens möjligheter. Han jobbar med motsatser som tex mjukt/hårt och fint/grovt.

Om konstverket

Mellanrum kom till 1993. Monumentala stenar står i en tredjedels cirkelform. Stenarna har samma höjd och bredd. Materialet är diabas och granit. Stenarna har samma yttre mått men ingen är den andra lik. Alla har sitt eget uttryck och de inbjuder till rörelse och lek. Verket manar till att gå runt och se och upptäcka från olika håll. En av stenarna kan man sitta på eftersom den har en fot som bildar ett trappsteg. Några av dem har små hålrum i olika format. Om man ställer sig och kikar igenom får man ett utsnitt av naturen och omgivningen runt omkring. Beroende på vilken sten man väljer att titta igenom kan man få en långsmal eller en kvadratisk bild.

Samtalsfrågor

- Vilka tankar eller fantasier får ni av stenarna?
- Vilken känsla har stenarna? Fundera över varje stens uttryck. Är de glada, allvarliga, ledsna, högtidliga? Fråga barnen varför de tycker som de gör.
- Jämför olika ytor och känn efter. Vilken del är lenast och vilken del är skrovligast?
- Undersök stenarna från alla sidor. Vad händer när man ser dem från olika håll?
- Om ni skulle ge konstverket ett namn – vad skulle det då heta?

Kommentarer och reflektioner av barn

"De är skrynkliga."

"Stenlinjaler"

"Vankar framåt."

"Den med ett öga är butter."

"Den som är slipad är snällast."

2. Häcklöparen, Knut-Erik Lindberg

Plats: Utanför Idrottshallen i Tumba

Om konstnären

Knut-Erik Lindberg föddes 1921 och utbildade sig till skulptör på Konstfack i Stockholm. Han har gjort flera skulpturer som finns utomhus, bla en skulptur som heter Målvakten och föreställer en målvakt som vaktar ett skulpterat fotbollsmål i Sundbyberg.

Om konstverket

Häcklöparen kom till när idrottshallen byggdes. Då bestämde man sig för att det skulle finnas konst – både innanför och utanför huset. Knut Erik Lindberg fick inspiration till skulpturen från friidrottstävlingar han sett på TV. Efter detta gick han till Stadion som är arena för bland annat friidrottstävlingar för att teckna av löpare. Han fascinerades av de rörelser som kommer till uttryck när en hinderlöpare klipper häcken.

Häcklöparen är en skulptur i brons som tar ett stort språng över en häck i parken i Tumba. Det vill till att häcken klipps annars klarar han aldrig av språnget! Överkroppen lutar sig så pass mycket framåt att idrottaren fortfarande kan hålla fart och höjd. Armarna är i samspel med kroppens rörelse. Den högra armen är riktad framåt och hjälper till att dra överkroppen framåt. Det är vänsterbenet som tar språnget över häcken. Benet är riktat nästan rakt ut från kroppen. Högerbenet är böjt i ca 45 graders vinkel. Han är nära spagat i luften! Häcklöparen har smidiga långa armar och ben. Musklerna är långsmala. Även ansiktet är långsmalt. Ögonen är mera som hål och visar inte hur han känner sig. Skulpturen är gjuten i järn och sedan bränd med svetslåga för att kunna klara det svenska klimatet.

Samtalsfrågor

- Vad tror ni - kommer han att klara språnget? Varför? Varför inte?
- Hur gammal tror ni att han är? Varför tycker ni som gör? Förklara.
- Låter häcklöparen på något sätt? Eller är han tyst?
- Hur känner han sig tror ni? Glad, arg, ledsen eller på något annat sätt?

Kommentarer och reflektioner av barn

”Han har gått ner i spagat.”

”Varför är han naken?”

”Han klarar inte hoppet.”

”Det är en järngubbe - en stälman.”

”Han är arg och ful.”

”Han känner sig pinsam för han är naken.”

3. Fruset vatten, Lenny Clarhäll

Plats: Munkhättehorget i Tumba

Om konstnären

Lenny Clarhäll är född i Timmersdala i Västergötland. Han har gått på flera konstskolor. Vid Konstfack i Stockholm studerade han mellan 1959 – 1963 och på 60-talet på Konstakademien i Köpenhamn. Ofta finns naturen med i hans konst, men även historien, djur och kulturer från andra länder. Lenny Clarhäll arbetar i flera olika material som trä, stål, och brons. En specialitet är träkonstruktioner. Ibland målar han också sina trä- och stålskulpturer.

Om konstverket

Skulpturen kom på plats 1994 och föregicks av en utlyst tävling. Tre konstnärer deltog i tävlingen; Ernst Billgren, Anne Berglin och Lenny Clarhäll. Lenny Clarhäll vann tävlingen och de som satt i juryn berättade varför:

"Den har ett stringent och vackert uttryck och hög konstnärlig kvalitet. Ett formmässigt tillskott till torget som kan ge en varierad upplevelse. Den tål klotter."

Han själv tänkte sig inget särskilt motiv utan ville mera att skulpturen skulle vara ett festligt inslag på torget. Platsen som skulpturen är placerad på är en sexhörnig sittplats och det var också Lenny Clarhälls idé. Tanken är att man ska kunna slå sig ner och vila eller prata med någon. Sedan ville han ha kulörta lyktor som lyste upp skulpturen på kvällen. Självt kallade han konstverket "Kvasten" men skrev att man skulle kunna tänka sig att det var fruset vatten. Nu står det på skylten att den heter "Fruset vatten"

Samtalsfrågor

- Vad tycker ni att konstverket liknar?
- Hur känns skulpturen? Varm, kall hård, mjuk?
- Rör den på sig, Finns det någon rörelse i den? Något rör på sig och i så fall hur? Eller är det en stilla skulptur? Fundera tyst en stund för er själva först.
- Vilken känsla får ni av skulpturen?
- Om ni fick bestämma, vad skulle den då heta?

Kommentarer och reflektioner av barn

"Det ser ut som frihetsgudinnans hand". "Den ser ut som ett glas". "Ett träd utan löv, ett höstträd."
"Ser ut som en växt". "Den är kall." "Ser ut som sjögräs som vill ramla åt sidorna."

Förslag på skapande – efter en rundvandring i Tumba

- Låt eleverna rita en skulptur som de skulle vilja ha i parken.
- Välj en skulptur och skriv en dikt till den.
- Skulptera en figur i lera. Använd gärna självorkande lera. Tre elever/barn kan dela på ett kilo lera.
- Låt de göra en skulptur som de skulle vilja ha i sin lärmiljö och efteråt förklara hur de tänkt.
- Skriv en berättelse om en av skulpturerna i parken. Fantisera fritt!

4. Levande stenblock, Torsten Fridh

Plats: Fyra platser på innejårdar i Norsborg på följande adresser: Iduns väg 19D, Brages väg 19 C, Lokes väg 19B, Balders väg 19A

Om konstnären

Torsten Fridh föddes 1914 i Undersåker i Jämtland. Han studerade vid Konsthögskolan mellan 1945- 1950. Han började som målare men övergick sedan till att bli skulptör. Han har gjort flera skulpturer som föreställer kvinnor och barn men har även gjort stora stensulpturer i Stockholm. Han arbetar gärna i sten utan att slipa ytorna blanka och lina. Han har själv berättat vad han tänker om sitt arbete:

"Den skrovliga ytan gör att man känner mera sten. Den som söker någonting rakt och slätt och vinkelrätt kunde lika gärna använda masonit. Att få stenen att leva det är mitt jobb som konstnär"

Om konstverket

På fyra innejårdar står stensulpturer på uppbyggda kullar. Alla är gjorda av en slags marmor från Gotland, som kallas Hoburgsmarmor. Var och en har sitt eget uttryck. Två av dem är uppbyggda som figurer medan två mera liknar tempel eller urtida stenmonument.

Samtalsfrågor till de två tempelliknande stenblocken

- Vad tycker ni att stenarna liknar?
- Vilken känsla får ni av dem?
- Vem skulle kunna ha byggt dem?
- Titta på skulpturens former. Finns det någon form som känns mjuk? Finns det någon som känns kantig och hård?
- Vilken känsla tycker ni att platsen får av stensulpturen?
- Vilken lek skulle man kunna leka här?
- Känn på stenarna med händerna? Hur känns de?
- Skulpturen är på en kulle och högt upp. Vad betyder det för hur man ser på skulpturen?
- Vilken skillnad skulle det bli om den var nere i en sänka eller en dal?

Samtalsfrågor till de två figurliknande skulpturerna

- Vad tycker ni att skulpturen liknar?
- Vad tror ni skulle kunna hända om skulpturen fick liv och kunde röra på sig?
- Visa gärna om ni får en idé hur den skulle ta sig fram? Snabbt eller långsamt och vilken slags rörelse?
- Hur tror ni att den skulle låta om den kunde prata?

Förslag på skapande

- Ta små träbitar/spillbitar från slöjden och bygg egna skulpturer i trä. Fäst med trälim och låt eleverna konstruera sina skulpturer på kartongskivor.
- Låt eleverna leta små stenar till egna skulpturer av levande stenblock. Sammanfoga med trälim och låt eleverna bygga skulpturerna på en kartongskiva.

5. Klänningsdramat och det brinnande hjärtats gångjärnsdans, Gittan Jönsson

Plats: Riksteaterns vägg i Hallunda

Om konstnären

Gittan Jönsson föddes 1948 i Helsingborg. Hennes föräldrar var sportintresserade. Pappan åkte skidor och kastade diskus och mamman kastade slungboll (en boll med ett band som man slungar iväg). Konstintresset fann Gittan på egen hand när hon åkte till konstmuseet Louisina i Danmark. Då upptäckte hon att det fanns andra värden i livet, något för själen också. Hon kom in på Konstfacksskolans Reklamlinje 1967 men upptäckte snart att reklam inte var så roligt som hon tänkt och började istället måla. Hon slog igenom på 1970-talet med satiriska målningar med feministisk prägel där hon uppmärksammade hushållsbestyr som dammsugning och kökssysslor. Som exempel kan nämnas hennes målningar av Dammsugerskan och Diskkastarskan. Diskkastarskan är en personlighet som står hemma i köket vid diskbaljan och kastar disken runt omkring sig. Dammsugerskan är mera rörlig och äventyrlig. Hon ger sig ut i världen på olika uppdrag och städar och suger upp saker och ting. Gittan Jönsson har gjort flera väggmålningar och har också berättat varför:

”Jag gillar väggmålningar. Ser jag en vägg vill jag göra något på den. När man målar på en vägg öppnar man upp väggen och den blir till ett rum man kan gå in i. Det är magi.”

Om konstverket

När Gittan skulle måla väggen tänkte hon mycket på vilket slags hus det var hon skulle måla på och vad som händer därinne: Att det är en teater som åker ut till städer i hela Sverige så att alla ska få uppleva teater, även om man inte bor nära en teater själv. Hela Sveriges teater som heter Riksteatern och finns här i Hallunda!

Under tiden som hon arbetade med målningen besökte hon ofta teaterns kostymateljé för att få inspiration. Just därifrån fick hon idén att göra en stor klänning som det händer saker i. Hon tänkte också på klänningen som en symbol för lusten att klä ut sig och bli någon annan.

Längst till höger i målningen har hon också skildrat en kostymateljé. Det är ju inte bara skådespelare som jobbar på en teater utan också sömmerskor och skraddare som syr kläder till dem. När Gittan jobbade med målningen i Hallunda blev hon också inspirerad av människorna som hon mötte i området och särskilt av skraddaren i centrum.

Men vad händer i mitten av målningen? Här pågår en teater eller en pjäs. En strålkastare till vänster lyser upp scenen. Rekvizitan och dekoren utgörs av en palm och en pyramid och scenens bakgrund är gul som ökensand. En människa ligger platt på marken och två skugglika figurer syns i fonden. Till vänster i målningen åker en ensam buss på en vindlande väg. Det är mitt i natten. Stjärnorna lyser på himlen och månen är uppe. Riksteatern är på väg ut i landet för att spela teater.

Målningens titel är lång och underfundig. Gångjärn måste finnas för att dörrar ska öppnas smidigt och lätt, på samma sätt som det måste fungera för Riksteatern när de reser ut i landet och spelar teater på olika ställen. Och det brinnande hjärtat kan man fundera över. Kanske betyder det att de som spelar teater brinner för sin sysselsättning. Hjärtat hittar vi på väggens högra gavel.

Samtalsfrågor

- Har ni spelat teater någon gång? Eller klätt ut er och lekt att ni är någon annan?
- Hur kändes det i så fall?
- Är det någon av er som har målat på en vägg någon gång? Hur kändes det i så fall?
- Hur tror ni att det känns att göra en så här stor målning på en vägg?
- Titta på scenen i mitten av klänningen? Vad kan ni se och upptäcka där?
- Vad är det för teater som spelas tror ni?
- Vad finns det för saker, *rekvizita*, i teatern?
- Titta på bussen. Vilka tror ni sitter i bussen? Hur många är de? Vad gör de tror ni?

Förslag på skapande

- Gör en målning som handlar om en teater.
- Berätta sedan vad som händer i bilden.

6. "Det var en fågel som först märkte att någonting höll på att hända", Annie Winblad Jakubowski

Plats: Riksteaterns vägg i Hallunda

Om konstnären

Annie Winblad Jakubowski föddes 1962 i Göteborg. Hon är utbildad på Konstfacksskolan i Stockholm och på The City and Guilds of London Art School. Hon arbetar både som formgivare och konstnär och ger form åt bland annat medaljer, mynt och gravstenar. Hon arbetar med ord på olika sätt i konstverk. Ett återkommande tema i hennes konstnärskap är fågeln. Den finns både i skulptur och i dikt.

Om konstverket

Bokstäver och ord tar hela väggen i anspråk. Konstnären letade i flera veckor för att hitta en text som skulle kunna hålla länge. Till slut hittade hon en rad av författaren Erik Beckman som löd: "Det var en fågel som först märkte att någonting höll på att hända". Innanför väggen finns Riksteatern och konstnären tänkte att orden passade på ett hus med så mycket spännande innehåll. Bokstäverna sågades i plywood (ett slags tunt trä). Sedan målade hon orden med en blandning av pigment och båtlack i flera omgångar. Båtlack gör att färgen håller i väder och vind. Bokstäverna har olika tjocklekar och med hjälp av klossar sitter de på olika långt håll från väggen för att skapa en fin rytm. Limmet som konstnären använde för att sätta fast klossarna med, gav henne allergiska utslag som inte gick över på flera veckor! Med hjälp av en lift kunde sedan bokstäverna skruvas fast på väggen. När konstverket invigdes var författaren Erik Beckman med. Han tyckte att väggen med orden som han en gång skrivit såg fin ut.

Samtalsfrågor

- Fantisera vidare! Hur skulle historien kunna fortsätta?
- Vad tror ni att det var som fågeln märkte? Vad var det som höll på att hända?
- Det står att det var en fågel som först märkte att något höll på att hända? Vilka var mer med i historien förutom fågeln?
- Titta på bokstäverna och orden. Är det något ord som är annorlunda skrivet?
- Det är ett stort mellanrum mellan ordet "att" och ordet "någonting". Vad tänker ni om det?
- Vilka ord eller vilken mening tycker ni skulle passa på en vägg på er skola eller er förskola?

Förslag på skapande

- Låt meningen ingå som en del i en berättelse eller en dikt som eleverna skriver.
- Använd orden som en del i en teater som barnen eller eleverna skapar.
- Måla eller rita till orden.

7. Animation 1, 2 och 3, Ivan Liljander

Plats: Balders väg 21A, Frejs väg 21B, Friggs väg 21 C

Om konstnären

Ivan Liljander föddes 1929 och dog 1991. Han var skulptör och utbildade sig vid Konsthögskolan i Stockholm och även i Italien hos en skulptör som hette Marino Marini.

Om konstverken

Konstnären har gjort tre skulpturer i Norsborg som står på tre olika innejårdar. Gemensamt för dem är att de är gjorda av metall, fem millimeter tjock stålplåt. Skulpturerna placerades när området var helt nybyggt år 1971. De tre skulpturerna är väldigt olika varandra men har ändå fått samma titlar. Den enda skillnaden är att de har fått olika nummer efter titlarna. Animation betyder ”att levandegöra”. Man kan fundera på vad som skulle kunna hända om skulpturerna får liv.

Samtalsfrågor till Animation 2, Friggs väg 21

- Vad tycker ni att skulpturen liknar? Fantisera!
- Hur känns skulpturens former? Hårda, mjuka eller på något annat sätt? Låt eleverna/barnen berätta varför de tycker som de tycker.
- Vad tänker ni att skulpturen skulle göra om den fick liv?
- Vad skulle ni vilja döpa skulpturen till?

Förslag på skapande

- Rita vad som händer när skulpturen får liv. Fantisera!
- Rita eller måla olika former som känns hårda och mjuka.

Kommentarer och reflektioner av barn

”Den liknar en klätterställning.”

”Man kan sitta på honom.”

”Den låter som en trumma.”

”Man kan trumma olika.”

”Man kan göra en sång, det låter olika när man trummar”

”Om den skulle röra på sig ser den ut som en fågel.”

**BOTKYRKA
KOMMUN**

Långt ifrån lagom

**STOCKHOLMS
LÄNS
MUSEUM**

©Torsten Fridh/BUS (2012)
©Gittan Jönsson/BUS (2012)
©Lenny Clarhäll/BUS (2013)
©Knut-Erik Lindberg/BUS 2013
©Annie Winblad Jakubowski/BUS (2012)

Foto: Rebecka Walan, Jenny Thornell

Mer offentlig konst hittar du i databasen Upptäck konsten www.stockholmslansmuseum.se